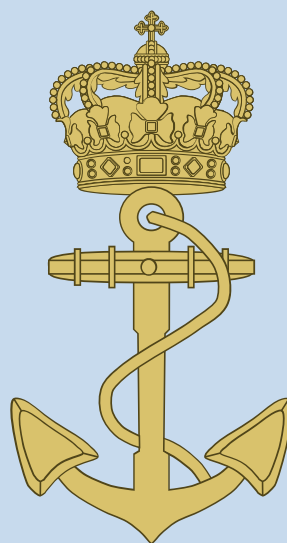

20

**HAV
MILJØ
VOGTEREN**

Jubilæumsnummer

Efterår 2026 #21

Havmiljøvogteren er et halvårligt magasin, der udgives af Søværnets Havmiljøvogterkampagne til de mere end 31.000 frivillige Havmiljøvogtere.

**20ÅR
FOR RENERE
KYSTER
OG HAVE**

En uvurderlig brobygger mellem Søværnet og borgerne

”Den direkte kommunikation mellem Søværnet og borgerne, der blev etableret for 20 år siden, har enorm værdi – også i dag – og den bør man passe rigtig godt på, også i sparetider,” siger initiativtageren, daværende kontreadmiral Nils Wang. Han er stadig Havmiljøvogter, følger arbejdet tæt og er stolt over resultaterne. Her fortæller han, hvordan det hele begyndte med kampen mod olieforurening i 2006.

”Da jeg tiltrådte som Chef for Søværnet i august 2005 var der to markante forskelle i forhold til nu,” fortæller Nils Wang, som i dag har en civil karriere. ”Dels var der tit problemer med olieforurening, fordi mange skibe skyllede tanke til søs og lukkede olierester ud i havet. Dels havde vi i Søværnet en udfordring med at kommunikere, hvad Søværnets Operative Kommando helt konkret foretog sig for at imødegå problemet.”

Baggrunden var med andre ord ikke de store, spektakulære oliekatastrofer, som når skibe kolliderede til søs, men de løbende, ukontrollerede udslip af olie, der truede både bestanden af havfugle, fiskelivet og de rekreative kvaliteter langs kysterne.

”Det fødte idéen om at mobilisere brugerne på havet, herunder ikke mindst lystsejlerne som en civil armada af fartøjer, der kunne bidrage til overvågningen af de danske farvande,” forklarer Nils Wang. ”Vi tog kontakt til Dansk Sejl Union, Danske Haune, Danmarks Fiskeriforening m.fl. og kampagnen tog form. I maj 2006 kunne vi præsentere ’STOP OLIEN – før den breder sig’ for pressen på dækket af et Miljøskib på Holmen.”

Den direkte linje til kontreadmiralen

For initiativtagerne var det vigtigt med den direkte kontakt til rekruttering og løbende kommunikation med de første havmiljøvogtere. Nu skulle Søværnet for alvor rykke tæt på borgerne, så kontreadmiralen skrev et brev til de frivillige, når sejlsæsonen begyndte og sluttede. Der blev også rekrutteret nye medlemmer på bådudstillinger og messer, og sejlerne fik en vimpel til at hænge i masten, som viste, at de tog ansvar.

”Jeg tror, vi nåede de første 5.000 medlemmer efter kun et år, så der blev taget godt imod det nye initiativ,” fastslår Nils Wang, som hurtigt kunne se tre vigtige ben, som indsatsen stod på:

”For det første øgede vi sandsynligheden for at opdage oliespild i tide – jo flere øjne, desto bedre. For det andet handlede det om aktiv borgerinddragelse og synliggørelse af Søværnets opgaver. Og for det tredje havde hele den civile mobilisering en præventiv effekt – såvel danske som udenlandske skibe fik en fornemmelse af, at de nu blev overvåget langt bredere i danske farvande.”

Ved siden af sine øvrige opgaver fik kontreadmiralen også en rolle som ambassadør for kampagnen i ind- og udland. *”Jeg oplevede stor interesse for vores initiativ, så budskabet blev også bredt ud til den internationale søfart. Det var – og er stadig – noget helt unikt, at over 31.000 borgere hjælper Søværnet med at løfte en af myndighedernes nationale ansvarsområder.”*

Det er guld værd, og vi skal værne om det

Det er umuligt at afgøre, hvor stor en rolle Havmiljøvogterne har spillet i forhold til alle andre tiltag på området. Det er blevet nemmere og billigere at tømme tanke i havnene, og der er strammet op på overvågning og regler generelt. Men Nils Wang er ikke i tvivl om, at kampagnens effekt har været markant:

”Antallet af indberetninger er dalet til næsten ingenting, men jeg ser også værdien af indsatsen udmøntet på andre områder. Den har for eksempel bidraget til en langt større bevidsthed om forurening og miljø, den har fungeret som brobygger mellem Søværnet og det civile samfund, og så har den engageret borgere på tværs af generationerne.”

Han fortsætter: *”Der er etableret en kommunikationskanal, der er guld værd, og som Søværnet bør værne om. Engagerede borgere kan ringe direkte til Søværnet, og telefonen bliver taget. Fra starten har man stået vagt om gode principper for arbejdet, og det omfatter også at passe godt på medlemmernes data og kun bruge dem til det, vi har lovet.”*

I dag har Nils Wang trukket stikket på sin militære løbebane, og han gav ansvaret for Havmiljøvogterne videre, da han fratrådte som chef i august 2010. Men han er stadig menigt medlem, følger udviklingen tæt og har som lystsejler heller ikke sluppet sin glæde ved havet.

Den uhøjtidelige gave blev brandvarm

Det var med Nils Wang ved roret, at traditionen med de uhøjtidelige medlemsgaver blev indført. De var tænkt som en måde at gøre relationen til medlemmerne endnu tættere på, og de blev hurtigt populære. Et år var det imidlertid lige ved at gå galt.

Det blev besluttet at give en fiks cylinder, der fungerede som oplader til mobil, hvis alt andet svigtede. Den var derfor forsynet med en hel stribe mobilstik, da der ikke var en standard dengang. Så vidt, så godt. Det var jo hele filosofien at holde linjen varm til Søværnet, men den kunne også blive for varm.

”Min genbo var Havmiljøvogter og havde modtaget en af de 15.000 opladere, vi havde fået produceret som årets gave. Han prøvede den med det samme, og den blev gloende varm,” fortæller Nils Wang. ”Så kan det nok være, at vi fik travlt med at sende dem til test på Teknologisk Institut, som heldigvis kunne fortælle, at de fungerede fint, og at der lige præcis i genboens apparat havde været en løs diode. Hvad var chancen lige for det? Vi åndede lettet op, men det gav da godt nok lidt panik.”

Idémanden bag ordet ”Havfald”

Henrik Holst Christensen og bureauet Brandstifter i Silkeborg var med fra begyndelsen og arbejdede tæt sammen med Nils Wang og staben bag olieekampagnen, der udviklede sig til Havmiljøvogterne.

”Det begyndte med en brochure til erhverusskibe om oliespild, men udviklede sig til også at omfatte lystsejlere, vi så som en kæmpe ressource til overvågning,” fortæller han. ”Det var en inspirerende opgave, der i den grad gav mening, og vi fik hurtigt medvind og medlemmer.”

I mange år kørte Henrik parløb med Birgitte Søby Vagnholm og sekretariatet, og han var idémand på mange af initiativerne. Den dag i dag leverer han de dispensere, der giver borgere og turister mulighed for at handle og gøre noget konkret for miljøet.

”En lillebitte ting, jeg også er stolt af, er et enkelt ord,” siger Henrik Holst Christensen med et glimt i øjet. ”Havfald! Det lancerede jeg egentlig som en morsomhed, men det har da godt nok bidt sig fast.”

20 ÅR SOM HAVMILJØVOGTER

”Vi spejdede efter olie med børnene, men fandt ikke noget – heldigvis!”

Jan Beyer

- 64 år
- Bor i Tommerup på Midtfyn
- Miljøtekniker, ansat på Syddansk Universitet
- Har været Havmiljøvogter gennem alle 20 år

Hvorfor blev du Havmiljøvogter?

Jeg har altid holdt af naturen og blev miljøtekniker for at gøre en forskel. Da vi i 2006 var på bådmesse og hørte om initiativet – som dengang hed STOP OLIEN – meldte vi os ind med det samme for at bidrage til at brede overvågningen af de danske farvande mere ud. Der var store problemer med blandt andet skibe, der skyllede deres tanke ud i åbent hav, så det gav god mening for os som lystsejlere at være med. Vi spejdede efter olie med børnene på turene, men fandt heldigvis ikke noget. Som en ekstra bonus gav det vores børn en god bevidsthed om værdien i at passe på hav og kyst.

Hvordan har Havmiljøvogterne udviklet sig?

Det var et stort skifte, da kampagnen for en halv snes år siden også kom til at omfatte strande og kystområder. Som lystsejler skulle man lige vænne sig til, at det ikke var en eksklusiv ting for os at hjælpe Søværnet, men det var virkelig godt, for pludselig kunne vi rekruttere mange flere frivillige, og Haufaldsposerne er jo simpelthen en genial idé. Vi finder dem på havnekontorerne, og der er også kommet dispensere op. Det er en fin måde at motivere på – også for turisterne. Vi tager dem selv og bruger dem i land.

Serien ”Mød en Havmiljøvogter”

Kender du en Havmiljøvogter, der fortjener lidt ekstra anerkendelse for sin indsats her i magasinet?

Send dit forslag til info@havmiljovogter.dk

Er der også brug for os i fremtiden?

Ja, mon ikke! Jeg sidder lige nu i Skagen og har udsigt til måske 6-7 russiske skibe, der laster om, så olien bliver transporteret videre gennem Østersøen i enkeltskrogsskibe, der er meget sårbare. Det er en katastrofe, der venter på at ske. Og ved kysterne bliver for eksempel plastprodukter nedbrudt til mikroplast, der indgår i fødekæden i havet. Det er heller ikke kønt, hvad man finder i maven på de strandede hvaler. Så der er stadig behov for både at holde øje med olien, med forureningen i havene og med alt det affald, der forurener vores kyster. Derfor er det godt med den brede indsats, Havmiljøvogterne står for i dag.

20 ÅR SOM HAVMILJØVOGTER

”Selvfølgelig skulle jeg være med – jeg har sejlet siden 5-års alderen”

Kan du huske, hvorfor du meldte dig ind?

Der var en artikel i bladet fra Tursejlerforeningen, jeg var medlem af. Der kunne jeg læse om det nye initiativ med at holde øje med oliespild, og det var lige mig! Jeg havde en motorbåd dengang, og jeg syntes det var helt oplagt at bidrage til at overvåge. Som værnepligtig var jeg i Søværnet og sejlede blandt andet med deres kystfartøjer, hvor vi øvede i at lave flydespæringer og den slags. Så man kan sige, at jeg allerede var øvet i at holde øje med olien og havde noget viden fra min soldatertid. Det er fint, at Søværnet tager initiativ på det her område.

Er der meget hav og kyst der, hvor du bor?

Ja, for pokker! Vi rækker jo lige fra Reersø i syd over Asnæs og Røsnæs til Haunsø på nordkysten. Jeg var ude at sejle med mine forældre fra 5-6-års alderen, og jeg har været meget ude i naturen hele mit liv. Har før haft motorbåd og har nu adgang

til en snekke og en jolle, jeg kan fiske fra. Nogle gange tager jeg også af sted i haukajakken. Jeg har min glæde ved havet og nysgerrigheden i behold.

Synes du, at Havmiljøvogterne er synlige nok?

Poserne kan man altid få fat på i havnene, synes jeg. I sejlkлубben har de dem også, og de bliver brugt. I måtte gerne komme endnu mere ud i foreningerne og holde foredrag og den slags. Derudover tænker jeg, at der skal gøres en særlig indsats for de unge. Sejlsport er desværre blevet en hobby for de gamle, for de unge vil hellere kitesurfe og windsurfe. Lystsejlerne bliver ældre og ældre, så det kræver en særlig indsats at fange og holde fast i de unge. Heldigvis har de yngre generationer en god indstilling, det kan vi også se på vores egne børn. De har alle lært at rydde op efter sig.

Ole Vestbøll

- 68 år
- Bor i Kalundborg på Sjælland
- Pensionist, deltidsjob for Kalundborg Havn
- Har været Havmiljøvogter gennem alle 20 år

Velkommen i maskinrummet

Hvis du har undret dig over, hvem hos Søværnet der i de sidste tyve år har taget telefonen, besvaret mails, sendt materialer ud, sørget for nye dispensere på kysterne, registreret nye medlemmer og generelt har sørget for at kampagnen har udviklet sig, så er svaret overraskende enkelt: Birgitte Søby Vagnholm! Hun har formået, sammen med ganske få eksterne partnere, at bringe kampagnen til, hvor den står i dag. Efter 20 år på vagten giver hun senere i år treforken videre til Frederikke Plovgaard Voetmann.

De fleste vil sikkert blive overraskede over at høre, at der fra Søværnets side i de første 18 år kun har været en person til at stå for den daglige drift. Birgitte Søby Vagnholm har været med fra kampagnens start i 2006 og giver os et indblik i, hvordan det hele startede.

"Kontreadmiral Nils Wang fik den oprindelige idé, nemlig at vi kunne bede lystsejlere om hjælp til at holde udkig efter olie. På det tidspunkt arbejdede jeg i operationsrummet, og der var lidt bekymring over, om vi ville blive væltet bagover af henvendelser fra civile. Men vi tog chancen, og interessen var overvældende. I løbet af den første sommer meldte cirka 5.000 lystsejlere sig til kampagnen, som på det tidspunkt hed 'Stop Olien'. Det viste sig hurtigt, at de var fornuftige mennesker, der gerne ville tage ansvar, og kun kontaktede os med relevante indrapporteringer," fortæller

Birgitte Søby Vagnholm, som kort derefter fik ansvaret for den daglige drift.

Kampagnen, der blev ved at vokse

Kampagnen er i dag en af Danmarks største miljøinitiativer, og her 20 år senere har mere end 31.000 danskere meldt sig som Havmiljøvogtere. Det må kaldes en succes, ligesom der må ligge noget til grund.

"Jeg tror, at vi ramte et behov i befolkningen. Et behov for at være med til at gøre en forskel. Fra de første år husker jeg særligt en messe i Fredericia. På det tidspunkt skulle man udfylde en papirblanket for at tilmelde sig. Folk stod i ikke bare en, men hele tre køer, og vi måtte have assistance fra kolleger hos daværende Forsvarets Mediecenter (FMC) for at håndtere interessen. Siden dengang er det bare blevet

ved, støt og roligt. I 2016 valgte vi at udvide kampagnen, så også den danske kystlinje er omfattet. Det betød jo, at man ikke behøvede at være lystsejler for at gøre en forskel, men at alle kunne være med. Vi var de første til at tage problematikken omkring havfald op og tage ansvar, og hvis vi begynder at regne på, hvor meget havfald Havmiljøvogterne allerede har fjernet, så er det ikke småting," fortæller Birgitte Søby Vagnholm og fortsætter.

"Jeg er stolt over, at så mange danskere vil være med til at gøre en aktiv forskel. Havmiljøvogterne er gjort af et helt særligt stof, og den slags er noget, vi respekterer i Søværnet. Alle har hver deres historie at fortælle, og jeg har altid taget mig god tid til at lytte, når jeg enten møder Havmiljøvogtere, eller de ringer ind. Jeg er enormt stolt over at kunne videregive en særdeles levedygtig kampagne med så mange kompetente medlemmer, når jeg går på pension senere i år. Tidspunktet er rigtigt, og Frederikke er mere end klar til at tage over," afslutter Birgitte Søby Vagnholm.

Treforken gives videre

Mon ikke alle kan blive enige om, at Birgitte har gjort en indsats, som fortjener den største applaus. Tænk at kunne gå på pension vel vidende, at man har bidraget til at samle 31.000 danskere om et godt formål. Birgitte er tryk ved at overlade roret til Frederikke Plovgaard Voetmann, da de hen over de sidste par år har haft et godt og tæt samarbejde omkring kampagnen. Vi spørger kampagnens kommende ansvarshavende til den opgave, hun snart skal løfte.

"Det er naturligvis med en vis ærefrygt, at jeg overtager treforken fra Birgitte, der har så mange års praktisk erfaring, men hun har været tålmodig og meget dygtig til at sætte mig ind i alle de daglige, praktiske gøremål. Jeg føler mig klar og glæder mig. Personligt er jeg meget

meningsdrevet og vil gerne bruge mine kompetencer på noget, der betyder noget, og som flytter noget i den rigtige retning. Og det gør Havmiljøvogterkampagnen i sandhed," fortæller 30-årige Frederikke Plovgaard Voetmann, der selv elsker havet, har sejlet hele livet, netop er begyndt at surfe, og nu er flyttet til vestkysten af Jylland.

"Der er helt sikkert elementer, vi stadig kan udvikle på. Personligt vil jeg gerne arbejde på at styrke junior-delen af kampagnen, fordi næste generation er vigtig. I den forbindelse er jeg allerede i dialog med folkeskolelærere. Og så kunne det være spændende at undersøge, om vi måske kan inspirere langt større lande end Danmark til at starte lignende kampagner," svarer Frederikke Plovgaard Voetmann med et stort, dedikeret og lidt hemmelighedsfuldt smil på læben.

Havfald er værd at samle på

Året rundt gør dedikerede havmiljøvogtere en stor indsats for at holde danske farvande og kyster rene. Hver eneste gang, der fjernes et stykke havfald fra naturen, har det værdi. Både for den, der tager ansvar og er med til at gøre en positiv forskel, men i høj grad også for havmiljøet. Det bedste er, at værdien er varig. Lad os dykke ned i hvad havfald egentlig er for en størrelse.

En del af havfaldet langs de danske kyster kommer fra skibstrafik og fiskeri, men størstedelen stammer fra aktiviteter på land, hvorfra affaldet med vind og vandløb transporteres ud i havet. I havet bliver affald flyttet rundt med strømme og vind over store afstande, og særligt den jyske vestkyst kan være svært belastet efter stormvejr, fordi strømforholdene i Nordsøen og Skagerrak fører store mængder havfald i retning af Danmark.

Hvad er det, vi finder?

Langs vestkysten af Jylland er en betydelig del af havfaldet fiskerirelateret, fx fiskenet, reb, tov, garn og bøger. De såkaldte 'dolly ropes', som er lange blå eller orange plasttråde fra trawledskaber, kan udgøre helt op til 40 % af det fiskerirelaterede plastaffald.

Store mængder havfald stammer fra rekreative aktiviteter på land, fx plastflasker, plastikposer, plastlåg, takeaway emballage, slik- og chipsposer, sugerør og cigaretskod. Flamingo og skumplast optræder også hyppigt på stranden, og det er særlig problematisk, fordi det let brydes op i mindre stykker og bliver forvekslet med føde af fugle og fisk.

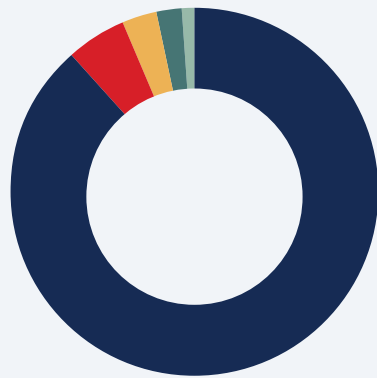
En mindre del af havfaldet består af metal, glas og tekstiler. Fra Vestkysten rapporteres jævnligt om usædvanlige fund som madrasser, bildæk og endda kølerhjelme, hvilket vidner om, at havfaldet er utrolig varieret og stammer fra mange forskellige kilder.

Havfaldets sammensætning

Herunder ses en typisk procentvis fordeling af affaldstyper langs danske kyster. Tallene varierer afhængig af lokalitet:

- Plast og plastfragmenter: ca. 85-94 %
- Fiskerirelateret affald (reb, net, garn mv.): ca. 5-10 %
- Skumplast/flamingo: ca. 3-5 %
- Metal, glas og tekstiler: ca. 2-4 %
- Træ og øvrige materialer: ca. 1-3 %

Kilder: DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi ved Aarhus Universitet og KIMO Danmark

Derfor er det værd at samle på

Hvert eneste stykke opsamlet havfald har værdi.

Ressourcer bliver genbrugt: Uanset om det opsamlede havfald bliver genbrugt, genanvendt eller lavet til varme, udgør det en reel værdi.

Fortsat forurening af naturen undgås: Når havfald samles op, kan det ikke længere afgive mikroplast og kemikalier til naturen. Samtidig fjernes risikoen for, at havets dyr kan forveksle det med føde eller blive viklet ind i det.

Social og smittende værdi: Når havmiljøvogtere tager handling og samler havfald, inspirerer det andre til at følge trop og bidrager til øget bevidsthed om en stor udfordring, som vi kun kan løse i fællesskab.

Næste gang du samler et stykke havfald op, så tænk på, at hvert eneste stykke opsamlet havfald er værd at samle på!

Plast forsvinder ikke. Det bliver bare mindre og mindre og mindre...

Uanset geografiske forskelle er plast den altdominerende havfaldstype. Mellem 85-94 % af alt registreret havfald på danske strande er plast. Det skyldes både et kæmpe forbrug af plast og det faktum, at alt for meget af det ender i havet.

Der findes tusindvis af forskellige typer plast, men de er alle fremstillet af syntetiske polymerer med stærke kemiske bindinger. Naturens egne nedbrydere (bakterier og svampe) mangler de enzymer, der skal til for at omsætte materialet, og derfor ophobes plast i naturen. Over tid brydes plast i mindre og mindre stykker pga. mekaniske slid og solens UV-stråler. Ligger det længe, nok ender det som mikroplast. Men selv om det ikke længere kan ses med det blotte øje, er det der stadig. Skadelige kemikalier binder sig let til plastpartikler, så når fisk og andre marine dyr forveksler det med føde, kan kemikalier ophobes igennem fødekæderne.

Mikroplast er i dag spredt overalt. Det findes i jorden, i luften, i dybhavet, i vores drikkevand og endda i isen på fjerne gletsjere. Mikroplast i naturen er stort set umulig at fjerne igen. Derfor har det stor værdi at fjerne plast, inden det nedbrydes til mikroplast.

Nedbrydningstider

Cigaretskod og nikotinposer: 1-5 år. Filter og poser bliver til mikroplast. Nikotin og giftige kemikalier siver ud og forurener naturen og kan være skadelig for dyr.

Aluminiumsdåse: Op til 500 år. Nedbrydes ikke biologisk, men bliver langsomt eroderet af vind og vejr.

Plastikpose: Op til 500 år. Bliver til mikroplast.

Plastflasker: 400-1000 år. Bliver til mikroplast.

Fiskenet: 600 år. Bliver til mikroplast. Inden da kan det hænge som spøgelsesnet i mange år, hvor det fanger og dræber marint liv. Derudover afgiver nettene tungmetaller.

Plastlåg: Nedbrydes langsommere end plastflasken, der ofte fyldes med vand og synker. Låget derimod flyder med vind og strøm og bliver af mange marine dyr forvekslet med føde. Derfor er plastlåg på top fem over det, for havet dyr, mest dødelige marine havfald.

Flamingo: 500-1000 år. Bliver til mikroplast.

Glas: 1 million år +

” Det kan virke som sisyfosarbejde, når havet efter hver storm hoster nye bunker af havfald op på stranden – men hvert eneste stykke havfald, der forlader havet eller kysten, betyder noget.

31.000 frivillige beviser, at danskerne tager ansvar for havet

Hvilke tanker gør du dig som den øverste ansvarlige om at videreføre Havmiljøvogterkampagnen og de dertil hørende aktiviteter?

Havmiljøvogterkampagnen er et stærkt eksempel på, hvordan frivilligt engagement kan bidrage til beskyttelse af vores fælles havmiljø. Min opgave er at sikre, at kampagnen fortsat udvikler sig og forbliver relevant for nye generationer, samtidig med at vi bygger videre på det stærke fundament af frivillighed, samarbejde og ansvarsfølelse, som er opbygget gennem 20 år.

Hvordan fastholder og udbreder vi interesse og momentum for Havmiljøvogterne i de næste 20 år – også blandt yngre generationer?

Vi skal fortsat fortælle de gode historier om den forskel, Havmiljøvogterne gør. Samtidig skal vi møde de yngre generationer gennem foreninger og digitale platforme samt synlighed på haunene rundt omkring. Mange unge har et stort engagement i natur og bæredygtighed, og her tilbyder Havmiljøvogterne en konkret mulighed for at gøre en forskel.

Hvilke nye idéer og initiativer kan du se for dig i de kommende år for Havmiljøvogterne?

Jeg ser gode muligheder i at udnytte digitale løsninger endnu bedre og styrke samarbejdet med organisationer og aktører, der arbejder med havmiljø og naturbeskyttelse.

Fremtidige initiativer skal gøre det endnu lettere at bidrage og samtidig synliggøre værdien af de frivilliges indsats.

Havmiljøvogterne er et eksempel på direkte samarbejde mellem Søværnet og det civile samfund. Hvad er værdien i det?

Værdien er stor. Beskyttelsen af havmiljøet er et fælles ansvar mellem flere myndigheder, og samarbejdet giver både myndigheder og borgere mulighed for at bidrage med hver deres styrker. Samtidig er det min klare opfattelse, at samarbejdet styrker forståelsen og tilliden mellem Søværnet og det samfund, vi er sat i verden for at tjene og er en del af.

Hvordan kan et initiativ som Havmiljøvogterne også være et plus i forhold til Søværnets synlighed i det civile samfund og for eksempel rekruttering af personel?

Kampagnen giver mange mennesker et indblik i Søværnets opgaver og vores rolle i samfundet. Det kan skabe interesse for det maritime område generelt og i nogle tilfælde også inspirere unge til at undersøge uddannelses- og karrieremuligheder i Forsvaret.

Hvor ser du på det overordnede plan relevansen af kampagnen? Gør den stadig en forskel?

Et godt og rent havmiljø har stor betydning for samfundet og særligt os, der har havet som arbejdsplads. Det samme gælder for alle, der nyder hav og strand som rekreativt område. Derfor er det vigtigt, at myndigheder, organisationer og borgere fortsat arbejder sammen. Havmiljøvogterne viser, hvordan fælles og lokalt engagement kan bidrage til opmærksomhed og fokus på et vigtigt område, som rettelig kan betragtes som en større samfundsopgave.

I anledning af Havmiljøvogterkampagnens 20-års jubilæum vil jeg rette en stor og oprigtig tak til alle de frivillige, som gennem årene har bidraget til indsatsen.

31.000 registrerede Havmiljøvogtere er et imponerende bevis på, at mange danskere føler et ansvar for havet og ønsker at gøre en forskel. Hver eneste observation, hver eneste rapportering og hvert eneste stykke fjernet havfald har været med til at styrke beskyttelsen af vores fælles havmiljø.

Tak for jeres engagement, jeres årvågenhed og jeres vilje til at bidrage. Havmiljøvogterkampagnen er en succes på grund af jer, og jeg håber, at endnu flere vil følge jer de kommende år.

Søren Kjeldsen
Kontreadmiral

MØD DEN FØRSTE DISPENSERPASSER

”Når jeg fylder poser i dispenserne, bliver jeg en del af noget større”

Anette Brunshøj

- 67 år
- Bor i Jerup ved Jerup Strand i Nordjylland
- Folkepensionist, timelønnet job i Imerco
- Har været Havmiljøvogter siden de første dispensere blev sat op i 2019.

Hvorfor valgte du at passe dispensere?

Da jeg for ti år siden flyttede fra Hovedstadsområdet til Nordjylland, fik jeg øje på to ting: Dels, hvor meget affald, der lå i naturen, og dels, hvor glade folk var for at samle op – de manglede bare noget at samle op i! Så jeg reagerede, da Havmiljøvogterne ville sætte deres allerførste dispenser med Havgaldsposer op på Skagen Nordstrand. Det var en chance for at gøre noget konkret, der kunne hjælpe både lokale og turister. Senere er der kommet dispensere her ved Jerup Strand og ved Damstederne, så jeg passer tre nu og sørger for, at de altid er fyldt op.

Hvor meget arbejde kræver opgaven?

Efterhånden har jeg det jo på fornemmelsen, så det er vel cirka hver sjette uge i højsæsonen, der skal fyldes op. Har der været storm, kræver det ekstra mange poser, og det samme gælder op til ferierne året rundt. Jeg har ikke så langt til mine dispensere, så det involverer ikke overvældende meget transport.

Hvilke reaktioner får du, når du dukker op?

Mange – og de er positive! Der er for eksempel mange fuglekiggere ved Skagen Nordstrand, og de er begejstrede for initiativet. Turisterne er også virkelig glade – de samler gerne ind og bliver tydeligvis inspireret til at tage idéen med hjem, når snuden på autocamperen vender mod syd igen. Jeg er slet ikke i tvivl om, at vi ikke alene passer på naturen, men også får et stort plus i turisternes karakterbog ved at holde strandene rene.

Hvad giver det dig – og hvad kan vi forbedre?

Det giver mig meget at være en del af et fællesskab. Brugerne bliver glade for vores poser, fordi det sætter dem i stand til at gøre noget godt for miljøet. Jeg har oplevelsen af at være en del af noget større og ønsker mig bare, at endnu flere kommuner opstiller dispensere. Det kræver en del arbejde at ansøge, og der skal også være affaldscontainere på stedet for at komme i betragtning. Så der skal stadig arbejdes på den front.

Når livsværket bliver formidling

”Videnskab, der ikke bliver formidlet, bliver ikke en del af den offentlige samtale, og den samtale betyder alt.” Ordene kommer fra Karina og Casper Tybjerg, der har viet deres liv til at bygge broer mellem naturvidenskab og offentlighed. I over ti år har de bidraget til Havmiljøvogteren med reportager og indsigter i naturens forunderlige verden, og i anledning af jubilæet spørger vi dem, hvordan de kom i gang. Hvad driver dem til at holde fast i, at verden er værd at værne om?

Få ting indkapsler essensen af Karina og Caspers virke som serien her i magasinet om vores forunderlige havdyr. Om det er tangnålen, fjæsingen, goplerne eller eremitkrebsen under havets overflade, sandløberen langs kysten eller havternen i luften, rummer dyrene ikke alene fantastiske historier, men også smukke billeder. Ægteparret Tybjerg er som biologer og professionelle formidlere i stand til at fastholde og levere begge dele.

”Vi har en grundlæggende glæde over naturen og dens skønhed, og vi deler en stærk trang til at dele glæden og gode historier med andre,” fortæller Karina. ”Det fandt vi ud af, da vi mødte hinanden på universitetet, hvor vi begge studerede biologi. Her kunne vi have valgt forskning og undervisning som karrierevej, men vejen virkede snæver i forhold til at formidle og bygge bro mellem videnskab og offentlighed. Tænk, hvis vi kunne få mange flere til at blive nyforelskede i naturen!”

Der var bid i medierne med det samme

”Vi valgte at blive selvstændige og havde to klare mål – dels at værne om fagligheden og dels at formidle viden på en måde, som alle kunne forstå, selvom videnskab kan være ret kompleks”, siger Casper. ”Vi begyndte at freelance for Politiken, og så var vi ellers i gang med at levere artikler til en landsdækkende avis. Det viste sig, at vores vinkel på naturens mangfoldighed havde et publikum, for vi fik positive reaktioner – også fra vildtfremmede – og så specialiserede vi os yderligere.”

Karina tog en ekstrauddannelse som grafiker, mens Casper dygtiggjorde sig som fotograf. Parløbet blev til virksomheden Tybjerg Tekst & Foto (TTF). I 25 år har de formidlet smukke billeder og indsigtsfulde tekster, der holder fokus på de gode historier og bidrager til, at flere kommer ud at opleve naturen med kyster, skove, åbent land og dybe oceaner.

Det er her, Havmiljøvogterne kommer ind i billedet. For selv om Karina og Casper har rejst jorden rundt og arbejdet med store, internationale projekter, så har den danske natur en helt særlig plads i deres hjerter. *”Da vi hørte om Havmiljøvogterkampagnen, vidste vi med det samme, at vi kunne bidrage med noget vigtigt som brobyggere mellem Søværnskommandoen og dansk naturvidenskab,” fastslår Casper.*

Havmiljøvogterne var det perfekte match

Karina og Casper Tybjerg tog selv kontakt til Birgitte Søby Vagnholm. Hun kunne straks se potentialet, og der blev arrangeret et møde, hvor de to naturformidlere havde en klar dagsorden for, hvordan de ville bidrage til arbejdet fremover.

”Det var et godt match lige fra starten, og der var stor lydhørhed i forhold til de to centrale punkter, der interesserede os. For det første ville vi gerne brede fokus ud til også at omfatte de danske kyster og strande, hvor hav møder land. Set gennem faglige briller giver det nemlig

ikke mening at adskille land og hav. Nogle af de største udfordringer, vi har i det danske havmiljø, stammer fra kilder på land. For det andet ville vi gerne supplere med både faglig og folkelig formidling af naturvidenskab og naturens nærmest magiske forunderlighed i magasinet ud fra vores grundidé om at bygge bro mellem videnskab og offentlighed,” fortæller de to kommunikerende biologer samstemmende.

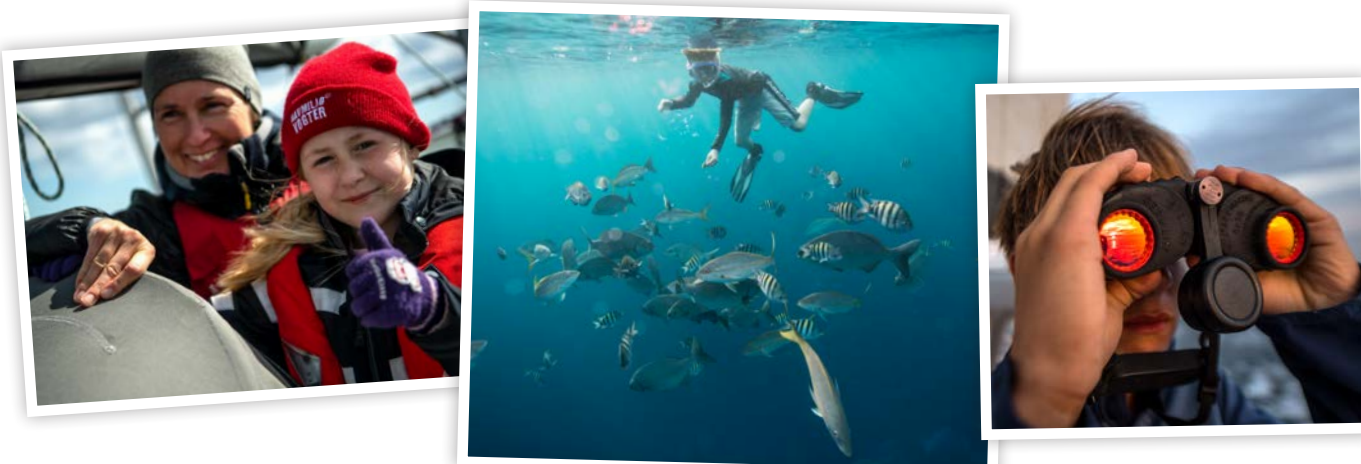
Mødet blev begyndelsen på et frugtbart samarbejde, der foreløbig har varet ti år, og håbet er at fortsætte det gode samarbejde mange år endnu.

Karina: *”Det har været utroligt inspirerende at bidrage til en kampagne, vi helhjertet kan tilslutte os som både fagfolk og forældre, og jeg bliver især glad over, at ti procent af de over 31.000 aktive Havmiljøvogtere er børn og unge.*

I et jubilæumsår, og særligt i disse turbulente tider, er det fantastisk opmuntrende, at den nye generation af danskere er bevidst om, at konkret handling gør en forskel.”

Karina og Casper Tybjerg har selv bidraget til den unge generation med tre børn, der som en selvfølge har været med på opgaver og eventyr herhjemme og i udlandet, både over og under overfladen. Sønnen, nu 20-årige Mikkel, har netop gennemført en uddannelse som Scientific Divemaster på Filippinerne.

”Det har egentlig været ret praktisk, også fordi vi slap for GDPR-regler, at vi altid har haft vores egne ’børnemodeller’ ved hånden, når vi producerede billeder ved kyster, på havet og under overfladen,” siger Casper Tybjerg med et smil. *”Derfor har læserne af Havmiljøvogteren mødt vores børn på siderne og set dem vokse op gennem de sidste 10 år.”*

20 ÅR SOM HAVMILJØVOGTER

”Jeg vil gerne passe på havet, for det har præget en stor del af mit liv”

Freddy Pedersen

- 82 år
- Bor i Maribo på Lolland
- Pensionist, udlært sejlmager, tidligere bl.a. fisker
- Har været Havmiljøvogter gennem alle 20 år

Hvorfor har havet været så vigtigt for dig?

Jamen, det har det været, lige siden jeg var barn og ung. Jeg kom i lære som sejlmager i Nyhavn og var med til at sy sejl til Skoleskibet Danmark, når det lå på Holmen – det hele blev syet i hånden! Da jeg havde været soldat, fiskede jeg sammen med min far, og vi fangede torsk og ål. Ved et tilfælde mødte jeg en kammerat, der manglede en mand på en båd, og så var jeg fisker, indtil oliekrisen for alvor satte ind i 1970'erne. Senere fik jeg en lystbåd og holdt på den måde min kærlighed til havet ved lige.

Hvornår kom du med i Havmiljøvogterne?

Det gjorde jeg fra starten! Jeg har været med i alle tyve år, for jeg ville gerne engagere mig i kampen mod oliespild. Jeg sejlede i de danske farvande, og jeg vidste fra tidligere, hvor meget der blev suinet til haus. Så da lejligheden bød sig, meldte jeg mig med det samme, og i dag – tyve år

senere – er jeg stadig medlem, selv om jeg ikke har båden længere. Men jeg tager på udflugter på motorcyklen med 10-12 andre gutter, og vi har heldigvis tit havne som mål – Præstø, Faxe Ladeplads, Rødvig på Stevns. Så kan jeg indsnuse atmosfæren og hauluften.

Hvad tænker du om miljøet i fremtiden?

Jeg synes, det har været en tankevækkende uduikling. Før i tiden kunne vi jo fylde båden med torsk på ingen tid, og vores åluser blev også hurtigt fyldt op. Det er slut nu, og derfor er det vigtigt, at nogen tager initiativ til renere vand og kyster, som vi gør det i Havmiljøvogterne. Heldigvis har jeg også set en stor adfærdssændring, ikke mindst hos de unge. Vi skal passe på naturen, og det er simpelthen ikke i orden at suine mere. Hverken på strandene eller ude på havet. Derfor bliver jeg ved med at støtte Havmiljøvogterne.

FORUNDERLIGT HAVMILJØ

HAVTERNE *(Sterna paradisaea)*

Havternen er en lille, slank havfugl med lange, spidse vinger og en karakteristisk sort hætte og et knaldrødt næb. Havternen yngler i arktiske og tempererede områder på den nordlige halvkugle. I Danmark yngler den på småøer og holme langs kysterne, og de største kolonier findes på Rømø, Læsø og Saltholm.

På vingerne er havternen elegant og effektiv, men pga. meget korte ben er den på land lidt kluntet. Derfor er rederne meget simple og består ofte blot af en fordybning i sandet. Til gengæld bliver de sparsomme reder forsvaret aggressivt, hvis rovfugle eller mennesker kommer i nærheden. Det effektive forsvar af kolonien gør, at andre fuglearter ofte vælger at yngle sammen med havterner, og dermed lukrerer på at være under havternernes beskyttende vinger.

Havternen lever hovedsageligt af små fisk og krebsdyr. Under jagt flyver den lavt over vandet, stopper pludselig op og står stille i luften på svirrende vinger, inden den styrtdykker og griber sit bytte under havoverfladen.

Det mest bemærkelsesværdige ved havternen er dens lange migration, som er den længste kendte vandrings

blandt alle verdens dyr. Hvert år flyver de fra deres yngleområder i Arktis til overvintringsområder nær Antarktis og tilbage igen. Nogle individer tilbagelægger mere end 70.000 kilometer om året. På den måde oplever havternen både den nordlige og den sydlige halvkugles sommer og får dermed flere soltimer end noget andet dyr på planeten.

Fem finurlige facts om havternen, der...

- kan blive over 30 år gammel trods sine ekstreme rejser.
- kan flyve en samlet distance svarende til næsten tre ture til månen i løbet af sit liv.
- følger dominerende vind-systemer for at spare energi under den lange rejse.
- forsvaret sin rede meget aggressivt og laver styrtangreb på indtrængende.
- er ekstremt adræt i luften – men kluntet på land.

Havmiljøvogteren | ISSN: 2446-1687 | Udgives af Søværnets Havmiljøvogterkampagne | Ansvarshavende redaktør: Birgitte Søby Vagnholm | Oplag: 30.000 | Artikler: TTF ApS. og Sylvester Hvid & Co. | Fotos: Casper Tybjerg, Frederikke Plovgaard Voetmann m.fl. | Tryk: Sylvester Hvid & Co.

Tak til alle, der har gjort det muligt!

2006

Kampagnen
"STOP OLIE" sættes i søen

2009

10.000 frivillige

2016

Indsatsen bredes ud til kyster og strande. Havfaldsposer og magasin lanceres

2015

Skifter navn til Havmiljøvogter

2017

Havmiljøvogterne for juniorer etableres

2019

Første dispenser med havfaldsposer opsættes

2023

Lancering af app og "Kysten Klar" mobilspil

2024

Vinder af EU's Greening Award (EMSA)

2026

31.000+ frivillige inkl. 3.275 børn og unge

20 ÅR
FOR RENERE
KYSTER
OG HAVE